

JÓ

(YÓ)

Tupana rü Chatanáxü naxüchica nax Yóxü naxüxü

1 ¹Rü Úanegu naxächíü ga wüxi ga yatü ga Yógu áégacü. Nüma rü meama namaxü rü nataxuma ga chixexü ga nachiga. Rü aixcuma Tupanaarü ngúcháü naxü, rü nügüna nadau nax taxúemaama chixexü naxüxü. ²⁻³Rü nüma ga Yó rü nüxü nayexma ga 7 ga nanegü rü tamaepüx ga naxacügü. Rü nüxü nayexma ga 7,000 ga carnérugü, rü 3,000 ga camérugü, rü 500 chimüxü ga wocagü ga puracüruxü ixígüxü, rü 500 ga búrugü ga ingexü. Rü yexgumarüxü ta nüxü nayexma ga muxüma ga norü puracütanüxügü. Rü yemaacü ga nüma ga Yó rü wüxi ga yatü ga guxáarü yexera muarü yemaxüáxüchicü nixí ga yema nachixüane ga léstewaama yexmaxü. ⁴Rü gumá Yó nanegü rü wüxichigü napatawachigü nanaxügüxü ga peta ga nawa nügüna naxugüüxü. Rü yexgumarüxü ta guxüguma tüxna naxugüxü ga guxema tamaepüx ga naeyaxgü. ⁵Rü yexguma marü nawena ga yema nanegüarü peta ga naxügüüxü,

rü nüma ga Yó rü nanegüçax nangemaxü. Rü paçmamaxüchima ínarúdaüxü rü wüxichigü ga nanegüégagu rü naxacügüégagu Tupanacax nayamaç rü nayagu ga wüxi ga naxüna nax yemaacü Tupana nüxü nüxü rüngümaxüçax ga yema naxacügüarü chixexügü. Rü yemaacü nanaxüüxü ga Yó yerü nagu narüxínü rü ga naxacügü rü bexmana marü Tupanapexewa guxchaxü naxügüe ga norü ínüwa ga yexguma peta naxügüxügux. ⁶Rü wüxi ga ngunexü ga yexguma Cori ya Tupanapexewa naxíxgu ga norü orearü ngerüügü ga dauxüçüçax, rü nüma ga Chataná rü ta Cori ya Tupanapexewa nangu. ⁷Rü nüma ga Cori ya Tupana rü Chataná naca rü nhanagürü: —¿Ngextá ne cuxü i cumax? —nhanagürü. Rü nüma ga Chataná rü Corixü nangäxü rü nhanagürü: —Guxü i naanegu íchayaxüegu i duüxügütanüwa —nhanagürü. ⁸Rü yexguma ga nüma ga Cori rü nhanagürü nüxü: —¿Ëxna cunangugü ya yimá chorü duü ya Yó? Erü nataxuma i ngéma naanewa ya yimárüxü aixcuma chauga ínücü rü mea

maxũcü. Rũ nataxuxũma i chixexũ i nachiga rũ mea nũgũna nadau nax taxúemaama chixexũ naxũxũçax —nhanagürũ. ⁹Notürũ nũma ga Chataná rũ Corixũ nangãxũ rũ nhanagürũ: —Tama notũçaxmamare cuga naxĩnũ. ¹⁰Erũ cuma rũ cunachũxu nax taxúema guxchaxũ namaxã üxũçax i nũmax rũ guxãma ya naxacũãxgũ rũ norũ ngẽmaxũgũ. Rũ cuma rũ nũxũ curũngũixẽ i guxũma i taxacũ i naxũxũwa, rũ ngẽmacçax i nũma i nhũxmax rũ wũxi ya yatũ ya guxãarũ yexera muarũ wocaãxũchicũ nixĩ nawa i ngẽma nachixũane. ¹¹Rũ dũcax, nũxũ íyanaxoxẽxẽ i guxũma i ngẽma nũxũ ngẽxmaxũ, rũ ngẽxguma tá nũxũ cudau nax cupeçewatama cumaxã naguxchigaxũ! —nhanagürũ. ¹²Rũ nũma ga Cori ya Tupana rũ Chatanáxũ nangãxũ rũ nhanagürũ: —Marũ name. jËcũ naxũ i taxacũ i cuma cunaxwãxexũ namaxã i norũ ngẽmaxũgũ ya yimã Yó! Notürũ tama chanaxwãxe nax namaxãxũchi chixexũ cuxũxũ —nhanagürũ. Rũ yexguma ga nũma ga Chataná rũ Cori ya Tupanana nixũgachi. ¹³⁻¹⁴Rũ wũxi ga ngunexũ ga yexguma nanegũ rũ naxacũgũ wũxi ga peta ga taxũ ínaxũgũyane naenexẽ ga yacũpatawa, rũ wũxi ga yatũ Yópatawa nangu rũ namaxã nũxũ nayarũxu ga nhaa ore: —Yexguma naanewa aimũaneruxũ i wocagũmaxã ítapuracũeyane, rũ ngẽma búrugũ ga ingexũ rũ torũ ngaicamánatama nachibũe. ¹⁵Rũ ngürũãchi ngẽma nangugũ i Chabéutanũxũgũ, rũ naxçax nangĩxgũ i ngẽma wocagũ rũ búrugũ, rũ taramaxã nanadai i ngẽma chamũcũgũ i

puracũtanũxũgũ. Rũ chaxicatama chinha nax cumaxã nũxũ chayarũxuxũçax —nhanagürũ. ¹⁶Rũ tautama yagúegayane ga yema yatũ rũ to ga yatũ yéma nangu rũ nhanagürũ: —Wũxi ya ãẽmacũ yexma nangu rũ wũxigu norũ darũgũmaxã nanadai i ngẽma carnérugũ. Rũ chaxicatama chinha nax cumaxã nũxũ chayarũxuxũçax —nhanagürũ. ¹⁷Rũ yema yatũ rũ ta tautama yagúegayane rũ yéma nangu ga norũ tamaepũx ga yatũ rũ nhanagürũ: —Tamaepũxtũcumũ i Caudéutanũxũgũ toxçax ínayaxũãchi rũ naxçax nangĩxgũ i curũ camérugũ rũ ngẽma chamũcũgũ i puracũtanũxũgũ rũ taramaxã nanadai. Rũ chaxicatama chinha nax cumaxã nũxũ chayarũxuxũçax —nhanagürũ. ¹⁸⁻¹⁹Rũ yema yatũ rũ ta tautama yagúegayane rũ yéma nangu ga to ga puracũtanũxũ rũ nhanagürũ: —Yimã cunegũ rũ ngẽma cuxacũgũ rũ cune ya yacũchiũwa taxũ i peta ínaxũgũ. Rũ ngürũãchi ngẽma ínachianexũwaama ne naxũ ya wũxi ya taxũchicũ ya buanecũ rũ guxũciwawa nagu nangu ya yima ĩ rũ cuxacũgũtétugu nanguxuchi. Rũ guxãma ya cuxacũãxgũ rũ ngẽxma tayue. Rũ chaxicatama chinha nax cumaxã nũxũ chayarũxuxũçax —nhanagürũ. ²⁰Rũ yexguma ga nũma ga Yó rũ inachi rũ norũ ngechaũmaxã nũgũchirugu nagãugũ rũ nũgũ nabajixeruxẽxẽ rũ waixũmũanegu nayangũcuchi rũ Tupanaxũ nicuãxũxũ. ²¹Rũ yexguma rũ nhanagürũ: —Ngexchiruxãcũ chauéanũwa chabu nax nhama i naanewa changóxũçax. Rũ ngẽxgumarũxũ tá ta taxuxũtãma choxũ

nangexma i ngëxguma chayuxgux. Rü nüma ya Cori ya Tupana choxna nanaxã i guxũma, rü nümatama wena choxna nanayaxu. ¡Namecũmaxũchi ya Cori ya Tupana! —nhanagürü. ²²Rü yemaacü ga Yó rü woo guxũma ga yema guxchaxũgü nüxũ nax ngupetũxũ rü tama chixexũ naxü rü tama Tupanamaxã naguxchiga.

Chataná rü Yóxũ nidaxawexë

2 ¹Rü yexguma nawa nanguxgu ga ngunexũ nax Tupanapexewa wena nangugũxũ ga yema norü orearü ngeruũgü ga dauxũcüãx, rü nüma ga Chataná rü ta natanügu naxã. ²Rü nüma ga Cori ya Tupana rü nüxna naca rü nhanagürü: —¿Ngextá ne cuxü i cumax? —nhanagürü. Rü nüma ga Chataná rü nanangãxũ rü nhanagürü: —Guxũ i naanegu íchayaxüegu i duũxũgütanüwa —nhanagürü. ³Rü yexguma ga nüma ga Cori ya Tupana rü nhanagürü nüxũ: —¿Ëxna cunangugü ya yimá chorü duũ ya Yó? Rü tataxuma ya texé ya naxrũxũ ixĩxë, rü naxrũxũ chauga ñnĩxë, rü naxrũxũ mea maxũxë, rü naxrũxũ chixexũwa ngechigaxe, rü naxrũxũ tügüna dáuxe nax taxúemaama chixexũ taxũxũcãx. Rü woo i cuma choxna naxcãx cuca nax chixexũ nüxũ cungupetũxëxũcãx nüma taxuxũma i chixexũ naxüyane, notürü nüma rü nanaxaixrügumaraxũmare i nacũmawa rü taxuxũma i chixexũ naxü —nhanagürü. ⁴Notürü ga nüma ga Chataná rü Cori ya Tupanaxũ nangãxũga rü nhanagürü: —Ngëxguma taxúema ya texé tümaxũnexũchimaxã chixexũ üxgux ya wüxíe, rü taxucãxma tanaxĩxãchiãxë. Rü

tügü nax tamaxëxũcãx rü ítamemare nax itanaxãxũ i guxũma i taxacü i tüxũ ngëxmaxũ. ⁵Notürü ngëxguma chi naxũnewaxüchi yadaawexëxgu rü tá nüxũ cudau nax chixexũ tá cupexewatama cumaxã yaxugũxũ —nhanagürü. ⁶Rü nüma ga Cori ya Tupana rü Chatanáxũ nangãxũga rü nhanagürü: —Marü name. ¡Rü namaxã naxü i ngëma cuma cunaxwãxexũ, notürü taxütáma nüxũ cudáu i norü maxũ! —nhanagürü. ⁷Rü yexguma ga nüma ga Chataná rü Cori ya Tupanapexewa nixügachi, rü Yócãx ínananguxëxë ga wüxi ga cháxüne ga poraxü ga guxũma ga naxũnewa irüyixixü. Rü naeruwa inaxügü rü nhuxmata nacutuüwa nangu. ⁸Rü yexguma ga nüma ga Yó rü tanimucatepexewa narüto. Rü nanayaxu ga wüxi ga ngáxwechipe nax yemamaxã nügü yawüxünexũcãx. ⁹Notürü tüma ga naxmãx rü nhatagürü nüxũ: —¿Nhama rü ta pora cuxü nax mea Tupanapexewa cumaxũxũ? ¡Rü Tupanamaxã chixexũ naxuegu rü noxtacüma nayu! —nhatagürü. ¹⁰Notürü ga nüma ga Yó rü ngĩxũ nangãxũga rü nhanagürü: —Pa Nge, tama name i ngëmaacü chixexũ i oremaxã quidexa. Rü guxũguma taãxëacü tanayaxu i ngëma mexũgü i Tupana tüxna ãxũ. ¿Rü nhuxãcü chi i taxüchima nayaxuxũ i ngëma guxchaxũgü i taxcãx ínguxü? —nhanagürü. Rü yemaacü ga Yó rü woo yema nüxũ nax ngupetũxũ rü tama chixexũ naxü rü bai ga norü dexawa.

Yóxũ ínayadaugü ga namücügü

¹¹Rü nüma ga Yó rü nüxũ nayexma ga tamaepüx ga namücügü, rü wüxi rü

Erifá ga Temáũanecũãx ixĩxũ, rü to rü Biridá ga Chúaanecũãx ixĩxũ, rü yema to rü Chofá ga Naamáanecũãx ixĩxũ. Rü yexguma nüxũ naxĩnüechigagu ga naguxũraũxũ ga guxchaxũgü nüxũ nax ngupetũxũ ga Yó, rü wüxigu naxũtawá naxĩ nax nataãxëgüxëãxũcax rü naxümcüguaxũcax nawa ga yema ngúxũ nax yangexũ. ¹²Rü yexguma yáxũgutama naxĩxgu rü Yóxũ nadaugü, rü yema poraãcü nax yadaãxawexũ rü tama aixcuma nüxũ nacuaãxgü. Rü yemaãx inanaxüguë ga aita nax naxüexũ rü naxauxexũ. Rü yema taxũ ga ngechaũ nax yangegüxũgagu rü nügü narügáutechirugü rü waixümutëxe nügüerugu nagünagütëxegü. ¹³Rü yemawena rü Yómaxã nhaxtüanewa narütogü. Rü 7 ga ngunexũ rü 7 ga chütaxũ yéma nayexmagü rü taxuxũma ga dexa nanaxuxuchigü, yerü nüxũ nadaugü ga Yó ga taxũ ga ngúxũ nax yangexũ.

Nidexa ga Yó naxçax ga yema ngúxũ ga naxçax ínguxũ

3 ¹Rü düxwa nidexa ga Yó rü chixexũ namaxã naxuegu ga yema ngunexũ ga nagu nabuxũ rü nhanagürü: ²⁻³—Nachixe ga yema chütaxũ ga nagu changóxũ. Rü nachixe ga yema ngunexũ ga nagu chabuxũ.

.....

²⁰¿Tüxcüũ ya Tupana i tüxũ nangóexëëxũ ya yíxema ngúxũ ingeechaxe? ¿Rü tüxcüũ i tüxũ namaxëëxũ ya yíxema guxchaxũgü rü ngechaũgü tümacax ínguechaxe? ²¹¿Rü tüxcüũ tama tayu ya yíxema yucaã dáuxe rü woo poraãcü naxçax tadaãxgu

nhama diëru icúxũcax idauxũrũxũ? ²²Rü ngëma taãxë i naxçax tadauxũ rü düxwa tüxna nangu i ngëxguma tayuxgux. ²³¿Rü taxacüçax nangóxũ ya wüxi ya yatü ega chi Tupana ngúxüwa rü guxchaxüwa namaxëëãgu? ²⁴Rü ngëma choxũ nax nangúxũgagu rü tama chataiya rü ngëma nax chaxaxuxũ rü chauxgüxüetü rü nhama dexarúxũ nichuru. ²⁵Rü guxũma ga yema guxchaxũgü ga naxçax chamuũxũ rü nhuxmax rü chawa nangu. ²⁶Rü taguma icharüngũ rü taguma chataãxë, erü ngëma guxchaxũgü rü chagu nangu, rü ngëmagagu rü nataxu i chorü taãxë —nhanagürü ga Yó.

Erifá rü Yóxũ naxucyxë

4 ¹Rü Erifá ga Temáũcũãx ixĩxũ rü Yóna naca rü nhanagürü nüxũ: ²—Ngëxguma chi texé cumaxã idexagu ¿rü taxũchima cuxũ nawaxtümüũxũ? Erü taxucürüwama chartüchianemare nax tama cumaxã chidexaxũ. ³⁻⁵Rü cuma nax tüxũ cüngüxëëxũ ga guxema muxema ga guxchaxũ tüxũ ngupetügüxe, rü tüxũ cuporaxëëxũ ga guxema turáxe, rü tüxũ cunangüchaũxëëxũ nax ítarüdaxũcax ga guxema rünguxe, rü tümamaxã cuporaxũ ga guxema rünguxchaũxe, notürü i nhuxmax nax guxchaxũgü cuxçax ínguxũ, rü cuma rü cungearü poraãx rü cumuũ. ⁶Rü cuma nax aixcuma Tupanaaxũ cupuracüxũ rü mecü ya norü duũ quixĩxũ ¿rü nhuxãcü i tama aixcuma nagu cuyaxõxũ ya yimá nüxna nadaucü i ngëma mexũ i duũxũgü? ⁷¿Rü mea nagu rüxĩnü! ¿Wüxi ya duũxë ya aixcuma mexe rü taguma

chixexũ úxe, rü marü nhuxgu nüxũ
cudauxũ nax ngürümare Tupana tüxũ
poxcuxũ? —nhanagürü ga Erifá.

.....

Yó rü namücügüxũ nangãxũ

6¹⁻³Rü nüma ga Yó rü nanangãxũga rü
nhanagürü: —Ngëxguma chi guxũma
i chorü ngechaũgü rü chorü guxchaxũgü
rü inayáxgu, rü naxnechicütexe ya taxtü i
taxũwa ngëxmagüciarü yexera chi nayá.
Rü ngëma ngúxũ nax chingexũcax nixĩ nax
düxwa ore i tama mexũmaxã
chachonagüxũ.

.....

⁸⁻⁹Chierüna Tupana noxtacüma
choxna naxãxgu i ngëma nüxna naxcax
chacaxũ i chanaxwaxexũ. Rü chierüna
wüxicana choxũ yagaxgu nax ngëxma
nagúxũcax i chorü maxũ. ¹⁰⁻¹¹Rü
nhuxmax nax ngúxũ chingexũ, rü wüxi i
chorü taãxë nixĩ nax choxũ yagaxũ
nhamarüta nüxũ changechaũ i norü ore
ya Tupana ya üü necü. Rü nhuxmax rü
chagúarü poraãx rü marü tama yaxna
namaxã chaxĩnü i ngëma guxchaxũgü rü
marü taxucaxma tüxcüü nua
chamaxecha. ¹²Rü chorü maxũ rü tama
wüxi ya nutarüxũ natai. Rü chama rü
tama wüxi i brócherüxũ chatai. ¹³Rü
taxucürüwa chaugünatama pora chaxã
rü taxúema texé choxũ taporaxëxë. ¹⁴Rü
wüxi i tamücü i ngúxũ ingexũ rü nüxũ
tangechaũ woo tama yimá guxãétüwa
ngëxmacümaxã yaxaixcumagu.
¹⁵Notürü i pemax, Pa Chomücügüx, rü
tama chamaxã pixaixcumagü. Rü
nhama wüxi i natüxacü i paxürüxũ
pexĩgü.

.....

²¹Rü ngëmaãcü pexĩgü chauxcax i
pemax. Rü nüxũ pedau i nhaa taxũ i
chorü guxchaxũ notürü pebaixächiãxë
rü ngëmacax pemuüe.

.....

²⁴Chamaxã nüxũ pexu nax ngextá
íchatüxũ rü chixexũ chaxüxũ! Rü chama
rü tá charüngeaxmare. ²⁵Rü taxúema
nüxũ taxo i wüxi i ore i aixcuma ixĩxũ,
notürü i pema rü taxuxũma i chixexũ
chaxüchirëxũ rü choxũ pexugü
—nhanagürü ga Yó.

.....

Biridá rü Yóxũ nangãxũ

8¹Rü nüma ga Biridá ga
Chúaanecüãx rü Yóxũ nangãxũga
rü nhanagürü: ²—Nhamarüta Pa Yó, rü
quidexachigüama. ¿Rü nhuxguxüratáta
nüxũ curüchaxũ nax nhama wüxi ya
buanecü ya tacürüxũ yixĩxũ i curü
dexa? ³Rü Tupana ya guxãétüwa
ngëxmacü rü guxũguma nixaixcuma rü
tama nanangupetüxëemare i wüxi i
chixexũ. ⁴Rü gumá cunegü rü maneca
Tupanapexewa chixexũ naxüe, rü
ngëmacax nüma ya Tupana rü
nanapoxcue naxcax ga yema naxügüxũ.

.....

¹³Rü ngëmatama nixĩ i nüxũ
ngupetüxũ i guxũma i duüxũgü i
chixexüarü üruxũ ixĩgüxũ rü Tupanaxũ
rüngümaexũ, rü guxũ i nagu naxĩnüexũ
rü ngëxma narüxomare.

.....

²⁰Tupana rü taguma nüxũ
inayarüngüma ya yimá yatü ya
chixexüwa ngechigacü, rü tama nüxũ
narüngüxë i ngëma duüxũgü i
chixexüarü üruxũ ixĩgüxũ. ²¹Rü nüma

ya Tupana rü tá wena cuxũ nacugüxẽxẽ
rü tá curü taãxẽmaxã tagaãcü aita
cunaxüxẽxẽ —nhanagürü ga Biridá.

.....

Yó rü Biridáxũ nangãxũ

9 ¹Rü yexguma ga Yó rü Biridáxũ
nangãxũ rü nhanagürü: ²—Chama
rü meama nüxũ chacuax i guxũma i
ngẽma, rü nataxuma i ngexwacaxũxũ i
chamaxã nüxũ quixuxũ. Rü aixcuma
nixĩ nax Tupanapexewa rü nataxuxũ ya
yatü ya ngearü chixexũácü. ³Rü
ngëxguma chi wüxi ya yatü rü
Tupanapexewa nügü ínapoxũchaũgu, rü
woo 1000 i oremaxã nügü ínapoxũgu,
rü bai i wüxi rü ningü nax nügü namaxã
ínapoxũxũ.

.....

¹⁵Rü woo chi changearü
chixexũãxgux, rü taxucürüwama
chanangãxũ erü nüma nixĩ i chorü
maxũxũ nangugüxũ. Rü ngẽma nax
nüxũ changechaũtümüxüicatama nixĩ i
choxũ tauxchaxũ nax naxcax íchacaxũ.

.....

¹⁹¿Rü texé nax tarüxĩnũ nax tümaarü
poramaxã tá nüxũ tarüporamaexũ? Erü
nüxüicatama nixĩ i naporaxũ rü
yaxaixcumaxũ. ¿Rü texé tá nüxna taca i
norü maxũchiga?

.....

³³⁻³⁴Rü chierüna toxcax nangexmagu i
wüxi i ãëxgacü i guxchaxũarü
mexëeruxũ i Tupanamaxã rü chamaxã
icuáxũ nax chauétüwa nachogüxũ nax
tama choxũ yapoxcuchigüxũcax rü
choxũ yamuũxëëchigüxũcax ya Tupana.
³⁵Rü ngëxguma i chama rü taxüchima
chamuũãcüma namaxã chidexa, erü

chaxcax rü taxuxũma i chixexũ
napexewa chaxü —nhanagürü ga Yó.
.....

Chofá rü Yóxũ nangãxũ

11 ¹Rü yexguma ga Chofá ga
Naamánecüãx rü Yóxũ
nangãxũ rü nhanagürü: ²—Guxũma i
ngẽma dexagüane i nüxũ quixuxũcax rü
tá chanangãxũ. Rü tama ngẽma nax
namaarü dexaãxũcax nixĩ i aixcuma
yixĩxũ i wüxi i duũxũarü ore. ³¿Rü
cuma nax curüxĩnũgu i ngẽma curü
dexamaxã chi toxũ curüngëaxgüxẽxẽ rü
taxüechima cuxũ tangãxũgaxũ naxcax i
ngẽma curü ore i namaxã toxũ
cucugücüraxũxũ? ⁴Rü cuma nüxũ
quixuxgu rü nawexgu i ngẽma curü ínü,
rü cugü ícurümeearü maxũãx i
Tupanapexewa. ⁵Chierüna Tupana
idexagu nax cumaxã nüxũ yaxuxũcax i
ngẽma nüma cumaxã nax naxĩnũxũ.
⁶Rü nüma ya Tupana rü chi cuxcax
nanangoxẽxẽ nax taxacüwa yixĩxũ ga
chixexũ cuxüxũ, erü nüma rü aixcuma
nüxũ nacuax i guxũma i cuxüxũ. Rü
ngẽmaãcü i cuma rü tá nüxũ cucuax rü
íxramarexũ i poxcu cuxna naxã rü tama
i ngẽma cuxüxũmaxã wüxiguxũ. ⁷¿Rü
nüxũ cucuáxũ yixĩxũ i ngẽma
Tupanaarü ínü i ëxũguxũ? ¿Rü cuxũ
natauxchaxũ nax nüxũ cucuáxũ i ngẽma
nax naxĩnũxũ ya yimá guxãétüwa
ngëxmacü?

.....

¹¹Rü nüma ya Tupana rü aixcuma
nüxũ nacuax nax texé tixĩxũ ya yíxema
idoratãxãxe. Rü nüma rü nüxũ nadau i
ngẽma chixexũ. ¿Ëxna cuma nax
curüxĩnũgu rü tama nixĩ i nüxũ nacuáxũ

i ngêma cuxüxü? ¹²Rü wüxi i duüxü i Tupanaarü cuaxwa nügü nguxêechaüxü rü nhama wüxi i búrucacü i nügü duüxüwa nguxêechaüxürüxü nixí. ¹³¡Rü íyachaxáchi nax chixexü cuxüxü rü mexü naxü! ¡Rü Tupanana naca nax cuxü nangüxêexüçax! ¹⁴Rü ngêxguma chixexü cuxüxgu ¡rü nüxna ixügachi! Erü tama name i curü maxüwa cunaxüchica i ngêma chixexü. ¹⁵Rü ngêxgumarica tá nixí i cungearü chixexüácüma cudaunagüxü rü taãxêácüma Tupanamaxá quidexaxü rü taxütáma cumuüxü —nhanagürü ga Chofá.

.....

13 ¹Rü yexguma ga nüma ga Yó rü nanangäxü rü nhanagürü: —Guxüma i ngêma nüxü pexuxü rü chauxetümaxá nüxü chadau, rü chauchixêmaxá nüxü chaxínü. ²Rü ngêma pema nüxü pecuáxü rü chama rü ta nüxü chacuax. Rü taxuwama nixí i pexü nax charühaxtügumaexü i chorü cuaxwa. ³Notürü narümemae chi nixí nax Tupanamaxäxüchi chidexaxü nax namaxá togü tachoxügagüxü ya yimá guxáétüwa ngêxmacü. ⁴Pema rü perü doramaxá peyadüxü i ngêma aixcuma ixíxü. Rü pema rü nhama dutürügü i taxüexüma üxüxürüxü pexügü.

.....

¹⁵Rü woo chi Tupana nhaa guxchaxümaxá choxü imaxgu, notürü napexewaxüchi rü tá chaugü íchapoxüama, erü taxuxüma i chixexü chaxü.

.....

²³¡Chamaxá nüxü ixu! ¿Taxacürü chixexü chaxü? ¿Rü taxacüwa nixí i tama Tupanaga chaxínüxü?

²⁴¿Taxacüçax chauxchaxwa cudauegu? ¿Rü tüxcüü wüxi i curü uanürüxü chamaxá quixí? —nhanagürü ga Yó. ....

Erifá rü wenaxarü Yóxü nangäxü

15 ¹Rü yexguma ga Erifá rü nanangäxüga rü nhanagürü: ²—¿Ngêmaäcü yadexaxü ya wüxi ya yatü ya nüxü cuáciü? Rü ngêma curü ore i cugü namaxá ícupoxüxü rü nhama buanecürüümare nixí. ³Rü wüxi ya yatü ya aixcuma nüxü cuáciü rü taguma ngeäxêácümare nidexa rü tama nügü ínapoxü namaxá i ore i natüxcaxmamare ixíxü. ⁴¿Ëxna tama Tupanaxü cumuü? ¿Rü ëxna tama nüxü cungechaxü? ....

¹²¿Rü tüxcüü i ngêma ngúxü i quingexü cuxü narüporamae rü ngêmacax cunuxetü? ¹³¿Rü tüxcüü Tupanamaxá cunu rü ngêmacax tama cuxâne nax napexewa naxçax quidexaxü i ngêma cuxçax ínguxü? ....

²⁰Rü ngêma duüxü i chixexü rü nuxwaxexü, rü norü maxü rü nanuxu rü guxüguma nachixeäxêechamare. ....

³⁴Rü ngêma chixri maxëxü i duüxügü rü tá nangexacügümare. Rü yima napatagü ya muarü ngêmaxüáane ngímaxá i ngêma díeru i chixexüwa ngíxü nayaxüxcü rü tá nixae —nhanagürü ga Erifá. ....

Yó rü Erifáxü nangäxü

16 ¹⁻²Rü yexguma ga Yó rü nanangäxüga rü nhanagürü: —Marü muexpüxcüna nüxü chaxínü i

nangexgumaraxũxũ i dexa. Pema rü tama taãxẽ choxna pexã, rü yexeraãcü ngũxũ choxũ pingexẽegũ. ³Rü ngẽma perü dexagü i taxuwama mexũ rü ipeyadaxẽẽmare. ¿Rü nhuxguxüratáta nüxũ perüxoexũ nax chixri chauchiga pidexagüechaxũ?

.....

¹⁵Chama rü chorü ngechaũmaxã naxchiru i témũxũgu chicux, rü tanimucagu chaxüeru. ¹⁶Rü axumaxã düxwa charüchachiwe rü ngẽmacax charüchaxetü. ¹⁷Rü ngẽmaãcü chauxcax ínangu woo taguma nhuxgu texémaxã chanu rü taxuxũma i chixexũgu charüxĩnũãcũma chayumüxẽ. ¹⁸Rü nhaa guxchaxũgü i chauxcax íngugũxũgagu, rü chanaxwaxe nax texé choxũ ípoxũxũ. Rü ngẽma naxcax íchacaxũ nixĩ nax naxũpa nax chayuxũ rü aixcuma nangóxũ nax tama bexma pecádu chaxüxũgagu yixĩxũ i ngúxũ chingexũ. ¹⁹⁻²⁰Rü nhama wüxi i duũxũpexewa tamüciétüwa idexaxürüxũ rü bexmana tayíxema i dauxũguxũ i naanewa ya chauétüwa idexáxe rü nüxũ ixuxe i Tupanapexewa i ngẽma chorü ínügü nax ngẽmaãcü nüma ya Tupana rü nüxũ nax nadauxũcax i ngẽma chauxgũxũetü rü nüxũ changechaũtümüxũxũcax —nhanagürü ga Yó.

.....

17 ¹Rü nüma ga Yó rü nhanagürü ta: —Marü nataxuma i chorü pora rü marü ningaica nax chayuxũ. Rü chauxmaxũ i nagu tá chatáxũ rü marü ínamemare. ²Rü ngẽma duũxũgü i chauxütawa ngẽmagũxũ rü nua choxũ yacugüemarexũ nixĩgü. Rü ngunecü rü

chütacü rü nüxũ chadau nax nhuxãcü choxũ nachixewegüechaxũ.

.....

¹¹Rü ngẽma ngunexũgü i nagu chamaxũxũ rü nigúetanü, rü guxũma i ngẽma chaxüxchaũxũ rü nagu charüxĩnüxũ rü ngẽma narüxogümare.

.....

¹³Rü yuxicatama nixĩ i ngẽma íchananguxẽxũ nax ngẽma ãanexũgu charüngũxũcax —nhanagürü ga Yó.

.....

Biridá rü wenaxarü Yóxũ nangãxũ

18 ¹⁻²Rü yexguma ga nüma ga Biridá rü Yóxũ nangãxũga rü nhanagürü: —¿Nhuxguxüratáta nüxũ curüchaxũ nax ngẽmaãcü quidexaxũ? Rü ngẽxguma chi aixcuma yixĩxgu i curü ore rü marü name i yigümaxã tidexagü.

.....

⁵Rü ngẽma chixri maxũxũ i duũxũ rü paxa inayagux i norü maxũ, rü ngẽmawena rü taxütáma wena namaxũ i nhama i naanewa.

.....

⁷Rü ngẽma nacüma i chixexũ i naxcax mexũ rü taxütáma mea nüxũ ínanguxuchi. Rü nüma tátama nagu nangu i ngẽma chixexũ i togüçax nagu naxĩnüxũ.

.....

¹¹Rü ngẽma chixri maxũxũ i duũxũ rü guxũ i naanewa rü duũxũgü nanaxãxünegü, rü ngextá ínaxũxũwa rü nawe ningẽxũtanü.

.....

¹⁷Rü guxũma i nachiga rü tá inayarüxo i nhama i naanewa, rü marü

taxuwatáma duũxũgũ nüxna
nacuaxãchie.

.....

²¹Rũ ngẽmaãcü ngẽxma nayagux i
norũ maxũ i ngẽma duũxũ i chixri
maxũxũ i tama Tupanaxũ cuáxchaũxũ
—nhanagürũ ga Biridá.

Yó rü namüçügüxũ nangãxũ

19 ¹⁻²Rũ yexguma ga nüma ga Yó
rü namüçügüxũ nangãxũga, rü
nhanagürũ: — ¿Nhuxguxüratáta i nüxũ
perüchaxũ nax choxũ
penaxixãchiãxẽxũ rü ngũxũ choxũ
pingexẽxũ namaxã i perü dexa? ³Rũ
guxũguma chamaxã peguxchigagü.
¿Ëxna tama pexãnee nax ngẽmaãcü
chamaxã pexĩgüxũ?

.....

⁷Rũ porãcü aita chaxü nax texé
choxũ íyapoxũxũçax, notürü taxúema
choxũ tangãxũ. Rũ ngũxẽçax íchaca rü
taxúema choxũ tarüngũxẽ. ⁸Rũ Tupana
rü choxũ nipoxyemaxũ rü choxũ
nixëyemaxũ nax taxucürüwa
chaxüpetüxũçax.

.....

¹¹Rũ porãcü chamaxã nanu rü
nhama wüxi i norü uanürüxũ chamaxã
nixĩ.

.....

¹⁹Rũ ngẽma chamüçüxũchigüchirëx
ixĩgüxũ rü chauxchi naxaie. Rũ ngẽma
poraãcü nüxũ
changechaũgüxũchichirëx rü chamaxã
narüxuanügü. ²⁰Rũ ngẽma chauxchaxmü
rü marü chauxchinaxãwa nayaxũx.
Notürü naétüwa i ngẽma rü chamaxama.
²¹¡Pexũ changechaxütümüxũ, Pa
Chomüçügüx! Erü nüma ya Tupana rü

naxmexmaxã choxũ nimax. ²²¿Tüxcüü i
pema rü Tupanarüxũ chawe
pingẽxũtanüxũ? ¿Rü tama ëxna i
marütama yixĩxũ nax chixexũ chamaxã
pexüxũ? ²³⁻²⁴Rü chierü texé naxümatügu
i chorü dexa. Rũ chierü wüxi i
férunaxçax i ümatüruũmaxã
chübutachinügu rüexna nutatachinügu
naxümatügu i nhaa chorü ore nax
guxũguma ngẽma nangexmaechaxũçax.
²⁵Rü chama rü nüxũ chacuax rü yimá
choxũ ípoxüçü rü namaxũ. Rũ nüma tá
nixĩ i chauétüwa nachogüxũ i nhama i
naanewa. ²⁶Rü woo i nhaa chaxune rü tá
nua chanatax, notürü ngexwacaxũxũ i
chaxunemaxã rü ngóxüwama tá
Tupanaxũ chadau. ²⁷Rü chamatama
chaxetümaxã tá nüxũ chadau rü tama
toguxexetümaxã —nhanagürũ ga Yó.
.....

Wenaxarü Yóxũ nangãxũ ga Erifá

22 ¹⁻²Rũ yexguma ga nüma ga
Erifá rü Yóxũ nangãxũ rü
nhanagürũ: —¿Cuma nagu curüxĩnügu
rü Tupanaaxũ namexũ ya wüxi ya yatü
ega nüxũ cuaxüchicü yixĩxgu? ³¿Rü
yimá Tupana ya guxãétüwa ngẽxmacü
rü taxacürü mexũ tá cuwa nayaxu ega
mea cumaxũxgu rü napexewa
nataxüxgu i curü chixexũ? ⁴⁻⁵Rü
nhüxmax nax Tupana cuxũ poxcuxũ rü
tama i taxacürü mexũ nax cuxüxũgagu
nixĩ i cuxna nacaxũ rü cuxũ
yanawëxãchixẽxũ. Notürü ngẽma curü
chixexũ i taxüchixũ i taxuguma
yagüxũgagu nixĩ i cuxũ napoxcuxũ.
.....

¹²Rü nüma ya Tupana rü
dauxüwaxüchi nangexma rü yimá

ẽxtagü ya dauxüwa nüxü idaucü rü
nacutütüüwa nangexmagü.
13-14 ¿Nhxãcü i cuma i nagu curüxĩnũxü
nax Tupana tama nüxü nacuáxü i
ngẽma cuxüxü rü ngẽma pamüxü i
caixanexügagu taxucürüwa cuxü
nangugüarü maxüáxü? ¿Rü nhxãcü
nüxü quixuxü nax Tupana tama cuxü
dauxü? Erü nüma rü guxüwama naxü i
dauxüwa.

.....

21 ¿Rü dücax, rü wenaxarü
Tupanamaxã rüngüxmü! Rü ngẽmaãcü
tã wenaxarü mea cuxü naxüpetü. 22 ¿Rü
irüxĩnü i norü ucuxẽ rü cuãẽgu namaxã
nanguxü i norü ore! 23-25 Rü ngẽxguma
chi yimã guxãétüwa ngẽxmacüna cugü
cuxãgu rü naxcax cutãeguxgux rü chi
cugüna cuyaxügachixẽẽgu i guxüma i
chixexü i cuchüüwa ngẽxmaxü rü chi
cugüwa nüxü cuxoõxgu nax cuxü
nangüchaüxü i diëru rü úrugü, rü
nũmatátama ya Tupana tá nixi i cuxcax
nhama taxü i curü úiru rü curü
diërrurüxü yixixü. 26 Rü ngẽxguma rü tá
curü taãxẽ nixi ya Tupana rü
taxucaxtãma nüxü cuxãne. 27 Rü
ngẽxguma curü yumüxẽwa taxacücax
nüxna cucaxgu, rü nüma rü tá cuxü
naxĩnü. Rü cuma rü tá cuyanguxẽxẽ i
guxüma i ngẽma namaxã icuxunetaxü.
28 Rü guxüma i ngẽma cuxüxüwa rü mea
tã ínanguxuchi. Rü Tupana rü cuax tá
cuxna naxã nax mea yaxüxü i curü
maxü. 29 Erü nüma ya Tupana rü
nanaxãnexẽxẽ i ngẽma nügü icuaxüüxü
notürü ínanapoxü i ngẽma
napexewatama tama nügü icuaxüüxü
—nhanagürü ga Erifá.

.....

Yó rü nügü ínixuechigüama nax taguma chixexü naxüxü

23 1-2 Rü yexguma ga nüma ga Yó rü
nanangãxüga rü nhanagürü:
—Chanaxixãchiããcüma tá chanangãxüga
i nhuxmax erü nüma ya Tupana rü
naxmexmaxã choxü nimax. 3-4 Rü chierü
nüxü chacuaxgu nax ngextã Tupanaxü
ichayangaxü nax naxütawa changuxücax,
rü namaxã ngẽma chayarüdexaxücax, rü
nüxü chixuxücax i ngẽma choxü
ngupetüxü. Erü choxü nangexma nax
taxacümaxã chanangãxügaxü.

.....

10 Notürü nüma rü nüxü nacuax nax
nhxãcü mea chamaxüxü rü ngẽmacax
ngẽxguma choxü naxüxgu rü nhama
úiru i ngearü ãüãchiãxürüxü tá chixi.
11 Rü chama rü guxüguma mea naga
chaxĩnü rü taguma nüxna íchaxüxü i
ngẽma norü ucuxẽ i chamaxã nüxü
yaxuxü. 12 Rü guxüguma mea
chayanguxẽxẽ i norü mugü rü norü
ucuxẽgü, rü taguma choxrütama
ngüchaü chaxü. 13 Rü ngẽxguma taxacü
naxüchaüxgu i nümax rü nanaxü, rü
taxúema texẽ tanaxüchicüxü i ngẽma
norü ínü. 14 Rü ngẽma nüma nagu
naxĩnüxü nax chamaxã naxüãxü rü tá
nanaxü wüxigu namaxã i ngẽma to i
nangexgumaraxüxü i tá chamaxã
naxüxü. 15 Rü ngẽmacax nüxü chamü.
Rü ngẽxguma nagu charüxĩnũmaregu i
ngẽma choxü ngupetüchaüxü rü muü
chauxcax ínangu —nhanagürü ga Yó.

.....

24 1 Rü nüma ga Yó rü nhanagürü
ta: —¿Tüxcüü ya yimã
guxãétüwa ücü ya Tupana rü tama

tamaxã nüxũ yaxuxũ ega taxacu
naxuxchaxũgu nax ngẽmaãcü i yixema
rü nüxũ icuáxũcaç? ²Rü ngẽma chixexũ
i duũxũgü rü nayapugachigü i ngẽma
üyeaneärü cuaxruũgü. Rü tümacaç
nangĩxgü ya carnérugü nax yexeraãcü
nüxũ timuxũcaç. ³Rü tümaxũnacax
nangĩxgü ya yixema taxcutagü rü
yutegüxe.

.....

¹²Rü yixema ïanewa ngẽxmagüxe rü
yuechaũxe rü taxauxe rü tangechaũgagü,
notürü nüma ya Tupana rü tama tüxũ
nüxũ naxĩnü i tümäärü yumüxẽ.

.....

31 ¹Rü nüma ga Yó rü
nidexachigüama rü nhanagürü:
—Chama rü meama chaugüna chadau
nax tama chauãẽwa choxũ nangúchaũxũ
i togüarü ngẽmaxũgü rü bai i pacügü.

.....

⁵Rü aixcuma nüxũ chixu rü taguma
chixexũgu charüxĩnũãcüma taxacu
chaxü, rü bai nax charüxĩnü ga texéxũ
nax chawomüxẽxũ.

.....

¹⁶Rü taguma tüxũ icharüngüma ga
guxema ngeärü diëruãxgüxe nax tüxũ
charüngũixẽxũ, rü woo ga guxema
yutegüxe rü taguma chanaxwaxe ga
taiya nax tingegüxũ.

.....

²⁴Rü taguma chorü diëругu chayaxõ.

²⁵Rü ngẽma chorü taãxẽ rü bai ga
nhuxgu chorü muxü ga yemaxüwa
nayexma, rü bai ga yema mucüma ga
diëru choxna nguxüwa nax nayexmaxũ.

.....

³³⁻³⁴Rü taguma togürüxũ ichayacux ga
yema chixexũ ga chaxüxũ rü taguma

chayacúchigü nax duũxũgü tama nüxũ
cuáxũcaç. Rü taguma
chautanüxũgüpexewa chaugü chibexcu
nax yemaacü tama nüxũ nacuaçgüxũcaç
i chorü chixexũ rü tama choxũ nax
naxoexũcaç. ³⁵Chierü tayixemagu ya
choxũ irüxĩnüxe. Rü ngẽma nüxũ
chixuxũ rü aixcuma nixĩ rü ngẽmacaç
chauéga nax chaxü. Chierü nhuxmax
ya Tupana ya guxũxũ cuácü rü choxũ
nangãxũga. Rü ngẽma choxũ
íxuaũgüxũ rü name nixĩ i poperagu
nanaxümatügüã i ngẽma namaxã choxũ
yaxugüxũ —nhanagürü ga Yó.

.....

Eriú rü nüxĩ Yómaxã nidexa

32 ¹Rü yexguma ga yema
tamaepux ga yatügü rü
narüngeaxgü rü marü tama Yóxũ
nixuchigachigü, yerü nüma ga Yó rü
nüxũ nixuchigüama ga taxuxüma ga
chixexũ nax naxüxũ. ²Rü yéma
nayexma ta ga wüxi ga to ga yatü ga
Eriúgu áegacü. Rü nüma rü Baraqué ga
Buchítanüxũ nane nixĩ. Rü norü oxĩ rü
Ráũ nixĩ. Rü nüma ga Eriú rü marü
tama yaxna namaxã naxĩnü nax Yómaxã
nanuxũ, yerü nüxũ nadau ga nügü nax
ínapoxũxũ rü Tupanana naxugüãxũ. ³Rü
nüma ga Eriú rü yema tamaepux ga
Yómücügümaxã rü ta nanu, yerü tama
nüxũ nacuaçgü ga nhuxãcü Yóxũ nax
nangãxũgagüxũ, rü yemaacü
nayaTupanaguãchixẽgü ga yema
chixexũ. ⁴Rü nüma ga Eriú rü
guxãxüma narüngextüxümae, rü
yemacax yema togüxũ ínanguxẽxẽ ga
nax yagüegagüxũ ga Yómaxã nax
yadexagüxũ. ⁵⁻⁶Notürü yexguma nüxũ

nadaḡgux nax tama nüxũ nacuḡgüxũ
ga nhuxãcü nax nangãxũḡgagüaxũ, rü
düxwa tama yaxna namaxã naxĩnü rü
nhanagürü: —Chama rü pexũ
charübumae rü ngëmacḡx
changeḡxmare, rü tama pemaxã nüxũ
chixu i ngëma nagu charüxĩnũxũ. ⁷Erü
chama rü nagu charüxĩnũ rü pema nax
perüyamaegüxũ rü yexera peãëxũ mea
pecuḡx. ⁸⁻⁹Notürü tama ngëma nax
namuarü taunecüáxũḡgagu nixĩ nax wüxi
ya yatü cuḡx nüxũ ngëxmaxũ. Erü yimá
Tupana ya guxãétüwa ngëxmacü nixĩ ya
inaxãcü i wüxíechigüartü cuḡx
—nhanagürü ga Eriú.

.....

33 ¹Rü nüma ga Eriú rü
nidexachigüama rü nhanagürü:
—Ngëmacḡx, Pa Yóx, chanaxwḡxe nax
icurixĩnũxũ i chorü ore. ¡Rü nangugü i
ngëma tá cumaxã nüxũ chixuxũ! ²Rü
nhuxmax rü marü choxũ nangexma nax
ḡxacümaxã tá cuxũ changãxũxũ. ³Rü ore
i aixcuma ixixũmaxã tá chidexa. Rü
aixcuma tá cumaxã nüxũ chixu i ngëma
nagu charüxĩnũxũ. ⁴Rü Tupana ya
guxãétüwa ngëxmacü rü choxũ
nangoxëxë rü choxũ namaxëxë. ⁵Rü
ngëxguma chi nüxũ cucuḡxgu nax choxũ
cungãxũxũ ¡rü ëcü choxũ nangãxũ! ⁶Rü
dücac, rü chama rü cumax rü
Tupanapexewa rü tawüxigumare. Erü
yixema i taxre rü waixümüwa tüxũ naxü
ya Tupana. ⁷Rü ngëmacḡx tama name i
chamaxã cubaixächi erü taxütama
nhama wüxi i ãëxgacü tüxũ muxürüxũ tá
cuxũ chamu. ⁸⁻¹⁰Rü chama rü aixcuma
chauchixëmaxã cuxũ chaxĩnü nax
nhacuxũ: “Rü Tupanapexewa chame, rü
nataxuma i chixexũ i chawa, rü taguma

ḡxacürü chixexũ chaxü. Notürü nüma ya
Tupana rü naxḡx nadau nax ḡxacüçax
choxũ ínaxuaxũxũ. Rü nhama wüxi i
norü uanürüxũ chamaxã nixĩ”, nhacuxũ.
.....

¹²Notürü tama aixcuma nawexgu i
ngëma nüxũ quixuxũ erü ya Tupana rü
guxãétüwa nangexma. ¹³¡Rü tüxcüũ
napexewatama Tupanana cunaxu nax
tama cuxũ nangãxũxũ i curü ore i
namaxã cugüétüwa cuchogüxũ?
¹⁴Tupana rü naguxũraüácü tamaxã
nidexa notürü i yixema rü tama nüxũ
tacuḡx i ngëxguma tamaxã yadexagu.
¹⁵Nhuxguacü rü chütacü tamaxã nidexa
i tanegüwa, rüexna tüxũ nangoxetüxëxë
i ngëxguma yaxta tüxũ poragu rü
ipeegu. ¹⁶⁻¹⁷Rü Tupana rü nidexa
naxmachixëwa i duüxũgü rü
nayaxucuxëgü rü nanamuüexëxë nax
ngëmaãcü nüxna yaxigachixüçax i
ngëma nacüma i chixexũ rü tama nügü
yacuḡxüüḡgüçax. ¹⁸Rü ngëmaãcü ya
Tupana rü äücümaxüwa
ínananguxüxëxë i duüxũgü nax tama
nayuexüçax rü tama tauquegu
yataḡgüçax. ¹⁹Rü nhuxguacü ya
Tupana rü duüxũgüçax ínanguxëxë i
daweane rü ngüxũ nüxũ ningexëxë nax
ngëmamaxã iyanawëxächixëãxüçax.
.....

²⁹⁻³⁰Rü Tupana rü muëpüxcüna
ngëmaãcü duüxũmaxã nanaxü nax
ínapoxüãxüçax nüxna i yu nax
ngëmaãcü namaxechaxüçax
—nhanagürü ga Eriú.

.....

34 ¹⁰Rü nüma ga Eriú rü
nhanagürü ta: —Notürü
pemax, Pa Chomücügüx nax Peãëxũ

Pecuáxũx ꞑrũ choxũ iperũxĩnũe! ꞑRũ tauxũ i nagu perũxĩnũexũ ya yimá Tupana ya guxãétũwa ngẽxmacũ rũ chixexũ naxũxũ rũexna ínátũxũ i ngẽxguma texéxũ iyanawexãchixẽẽgu! ¹¹Rũ nũma ya Tupana rũ ngẽma wũxĩe taxũxũãcũma tũxũ nanaxũtanũ. Rũ yĩxema mexũ ügũxe rũ mexũmaxã tũxũ nanaxũtanũ rũ yĩxema chixexũ ügũxe rũ poxcumaxã tũxũ nanaxũtanũ.

.....

¹⁴⁻¹⁵Rũ ngẽxguma Tupana duũxũgũna nayaxũxgu i norũ maxũ rũ guxũma nayue rũ wenaxarũ waixũmũxũ nixĩgũ. ¹⁶Rũ ngẽxguma cuma rũ wũxi i duũxũ i cuãẽxũ cuáxũ quixĩxgu rũ ꞑcũ choxũ irũxĩnũ i nhaa chorũ dexa! ¹⁷Rũ ngẽxgumachi Tupana naxchi aixgu i ngẽma mexũ ꞑrũ nhuxãcũ chi namaxã inacuaꞑx i guxũma i naane? Rũ nũma nax guxãarũ yexera mecũ yixĩxũ ꞑrũ nhuxãcũ i cumax i chixexũ namaxã cuxueguxũ? ¹⁸Rũ ngẽxguma chixexũ naxũgũgu i ngẽma nachixũanegũarũ ãẽxgacũgũ rũ ngẽma diẽruãxgũxũ, rũ Tupana rũ tama nũxcũ poxcu namaxã naxuegu. ¹⁹Notũrũ nũma ya Tupana rũ guxãxũma wũxigu narũngũxẽẽ, rũ woo ãẽxgacũ ixĩxe rũ woo diẽruãxgũxe rũ woo ngearũ diẽruãxgũxe rũ Tupana rũ wũxigutama guxãxũ narũngũxẽẽ, erũ nũma ya Tupana rũ guxãxũma nangoxẽẽ.

.....

²²Rũ nataxuma i taxacũ i waanexũ i Tupanachãxwa yadũxũxũ i wũxi i duũxũ i chixexũarũ üruxũ.

.....

³¹ꞑRũ tũxcũũ i duũxũgũ i tama Tupanamaxã nũxũ yaxugũxũ i norũ

chixexũgũ, rũ nhagũxũ: “Chixexũ taxue notũrũ tá nũxũ tartioxo i ngẽma chixexũgũ”, nhagũxũ? ³²ꞑRũ tũxcũũ i tama Tupanaxũ nhagũxũ: “ꞑEẽcũ choxũ nawex i ngẽma chixexũ i chaxũxũ! Rũ ngẽxguma chi marũ chixexũ chaxũxgu rũ tá nũxũ charũxo”, nhagũxũ? ³³ꞑEẽxna cumax, Pa Yóx, rũ nagu curũxĩnũgu rũ Tupana rũ tá cunaxwãxexũãcũma cuxũ nanaxũtanũ woo cuma rũ tama naga nax cuxĩnũxũ? Rũ nhũxmax rũ cuxna chaca ꞑrũ nhuxũ nhaxũgu curũxĩnũxũ i nhũxmax nax ngẽma orexũ cumaxã chixexũ? Rũ chanaxwãxe i toxũ cungãxũga. ³⁴Rũ nhaa yatũgũ i nuxmagũxũ i nũxũ icuaꞑxũchixũ rũ choxũ ãnũexũ, rũ wũxigu namaxã i guxũma i ngẽma togũ i duũxũgũ i naãxẽxũ icuáxũ rũ tá chamaxã nũxũ nixugũ rũ nhanagũrũgũ tá: ³⁵“Yó rũ tama nũxũ nacuaãcũma nidexamare, rũ ngẽma norũ ore rũ taxuwama name. ³⁶Rũ name nixĩ nax nũgũ nangugũarũ maxũáxũ ya Yó erũ ngẽma norũ ngãxũga rũ nhama wũxi i duũxũ i chixexũarũ ngãxũgarũxũ nixĩ. ³⁷Rũ tama chixexũxicatama naxũ i Yó notũrũ naétũ tama Tupanaga naxĩnũ. Rũ tapexewa rũ Tupanagu nidauxcũrãxũ rũ namaxã nũgũ nachoxũgãgũ” —nhanagũrũ ga Eriú.

.....

35 ⁹Rũ nũma ga Eriú rũ nidexachigũama rũ nhanagũrũ: —Ngẽxguma wũxi i ãẽxgacũ norũ duũxũgũmaxã chixri icuaꞑxgu, rũ nũma i duũxũgũ rũ aita naxũe rũ naxçãx nadaugũ nax texé naxmẽxwa ínanguxũxẽẽxũ i ngẽma ãẽxgacũ i chixri namaxã icuáxũ. ¹⁰Notũrũ ngẽma

duũxũgũ rü tama naxçax nadaugũ ya yimá Tupana ga nangoxêêcü rü pora nüxna âcü i ngêxguma taxũ i guxchaxũwa nangexmagũgu. ¹¹Rü nüxũ narüngümae ya yimá Tupana ya çuax tüxna âcü rü tüxũ nguxêêcü nax naexũgũ rü werigüarũ yexera çuax tüxũ ngêxmaxũçax. ¹²Rü ngêma duũxũgũ rü düxwa Tupanaçax aita naxüe, notürü nüma rü tama nanangãxũ erü nümagũ rü duũxũgũ i chixexũ rü nügũ icuaxũgũgũxũ nixĩgũ. ¹³Rü yimá Tupana ya guxãétüwa ngêxmacü rü tama naga naxĩnü i ngêma ore i doramare ixĩxũ —nhanagürü ga Eriú.

.....

36 ¹³Rü nüma ga Eriú rü nhanagürü ta: —Ngêma tama yaxõgũxũ rü Tupanamaxã nanueama rü woo poxcuwa nax nangexmagũxũ rü tama Tupanana ngũxêêçax nacagüe. ¹⁴Rü nangextjũgũgutama nayu. Rü ngêxguma nayuxgu rü wüxi i âne nixĩ, erü chixexũgumare nayu. ¹⁵Notürü Tupana rü düxwa ngũxũ tingeãcuma tüxũ ñanguxuchixêê ya wüxie nawa i tümaarũ chixexũ nax ngêmaãcü ngêma ngũxũ itingexũwa nüxna tacuaxãchixũçax i tümaarũ chixexũ. ¹⁶Rü cuma rü ta, Pa Yóç, rü curü jxãchiãêwa cuxũ ñanguxuchixêê rü muxũma ga curü yemaxũgũ cuxna naxã rü nanapá ga curü mecha namaxã ga õna ga çixichixũ.

.....

²²jRü nagu rüxĩnü nax nhuxãcü naporaxüchixũ ya Tupana! Rü nataxuma i nguxêêtaeruxũ i namaxã wüxiguxũ —nhanagürü ga Eriú.

.....

37 ¹Rü nüma ga Eriú rü nidexachigüama rü nhanagürü: —Ngêxguma nüxũ chadaçgu ya buanecü ya taxüchicü rü chamuũ rü yima chorü maxüne rü poraãcü niyuxnecüxü. ²Rü pema rü meama nüxũ pexĩnüe i Tupanaga i naçxa íxũxũxũ i nhama i duruanexürüxũ tagaxũ. ³Rü nüma ya Tupana rü nanamu i baxbeanexũ i guxũanewama ngóxũ.

.....

¹³Rü guxũma i ngêma Tupana tüxũ nüxũ nadauxêê i norü pora. Rü tacü ya buanecü rü pucü nüma namu nax namaxã duũxũgũxũ yanawexãchixêêxũçax. Rü yimáwatama tüxũ nanawex nax nüxũ ingechaütümüxũgũxũ. ¹⁴Pa Yóç jYaxna naxĩnü, rü irüxĩnü, rü nagu rüxĩnü i ngêma taxũgũ i mexũgũ i Tupana tüxũ! ¹⁵jRü nüxũ cucuáxũ nax nhuxãcü Tupana mea namaxã ñacuáxũ rü mea nachicagu nanuãxũ i guxũma i ngêma dauxũwa nüxũ idauxũ? jRü nüxũ cucuáxũ nax nhuxãcü yayauxracüüxêêãxũ ya yimá ãemacü i caixanexũwa?

.....

²³Rü tama nüxũ tacuax i norü ñnü ya yimá guxũxũma cuãcü ya Tupana. Erü nüma rü guxũarũ yexera naporaxüchi, rü aixcumacü nixĩ, rü nawexgu i norü ñnü, rü taguma chixri texêmaxã ñacuax —nhanagürü ga Eriú.

.....

Tupana rü Yómãxã nidexa

38 ¹Rü Cori ya Tupana rü buanecü ya íxãxũxũmacüwa Yómãxã nidexa rü nhanagürü nüxũ:

²—¿Texé quixĩ i cumax rü ngẽmacax tama cunayaxuxũ i ngẽma chorũ ucuxẽgũ? Rũ curũ dexawa nixĩ i nangóxũ nax cuxũ nataxuxũ i curũ cuax.
³Rũ nhuxmax ega cugũ ícurüporagu, rü chanaxwaxe i choxũ cunawex nax tama cumuũxũ nax choxũ cungãxũxũ i ngẽma cuxna tá naxcax chacaxũ. ⁴¿Rũ ngextá cuyexmaxũ ga noxrix nhaa naane changoxẽẽgu? ¿Chamaxã nüxũ ixu ega aixcuma cuax cuxũ ngẽxmagu! ⁵¿Nüxũ cucuáxũ nax texé tixĩxũ ga noxri nagu rüxĩnũxe ga nhama ga naane rü texé tixĩxũ ga guxema norü ngugüruxũ ixĩxẽ?
 .....

⁸Rũ yexguma naanearü aixepewa nagoxũchiũgu ga dexá i márwa ngẽxmaxũ ¿rũ texé tixĩxũ ga guxema wüxiwatama nayexmaxéxẽ ga yema dexá?
 .....

¹²Rũ cuma rü yexguma nhama ga naanewa cungoxguwena ¿rũ marü nhuxgu cunamuxũ ya üaxcü nax yéa nachicawa iyanagoxũ nax yangunexũcax?
 .....

¹⁶¿Rũ marü nhuxgu ícuyadauxũ i ngẽma äxmaxũ i nawa inaxügũxũ i ngẽma már?
 .....

²⁵¿Rũ texé tixĩ ya pucü iwãxnaxũxe rü naxũmaxũxẽ ya buanecü rü bajxbeanegũ?
 .....

³¹¿Rũ õxna cuma yixĩxũ i wüxiwa cungexmagüxẽẽxũ ya õtagü? Rũ ngẽma õtagütücumü i Préyadegu äéagagüxũ ¿rũ cuma yixĩxũ nax wüxiwa cungexmagüxẽẽchaxũ nax tama nügü

nawoonexũcax? Rũ ngẽma õtagütücumü i Orióũgu äéagagüxũ ¿rũ cuma yixĩxũ nax nachicawatama cungexmagüxẽẽchaxũ i wüxichigü nax tama nügücax naxĩxũcax? ³²¿Rũ cuma yixĩxũ i meama norü oragu cunangoxẽẽxũ ya yimá woramacuri ya ngunetüxũ rüxücü? ¿Rũ cuma yixĩxũ i namaxã cucuáxũ ya yimá õtagütücumü i Ócha i Taxũgu äéagagüxũ rü yimá õtagütücumü i Ócha i Íxraxũgu äéagagüxũ? —nhanagürü ga Tupana.
 .....

40 ¹Rũ nüma ga Cori ya Tupana rü nidexachigü rü nhanagürü:

²—Nhuxma i cuma i chamaxã curüxutagachaũxũ i chama nax guxãétüwa changexmaxũ ¿rũ õxna quidexachigüamaxũ tá nax choxũ cungãxũxũ? —nhanagürü ga Tupana.

³Rũ yexguma ga nüma ga Yó rü Tupanaxũ nangãxũ rü nhanagürü:

⁴—Chama rü taxumaama cuxũ changãxũ, Pa Tupanax, erü chama rü taxuwama chame i cupexewa. Rũ narümemae nixĩ i noxtaciüma ichayarüngeax. ⁵Rũ marü poraãcü chidexa rü ngẽmacax taxuxũma i taxacürü toxũ chixu —nhanagürü ga Yó.

Tupana rü wena Yómaxã nidexa

⁶Rũ Cori ya Tupana rü wenaxarü buanecü ya íxãxũxẽmacüwa Yómaxã nidexa rü nhanagürü nüxũ: ⁷—¿Ëcü choxũ nawex nax tama choxũ cumuũxũ! ¿Rũ nangãxũ i nhaa cuxna naxcax chacaxũ! ⁸¿Ëxna chamaxã nagu curüxĩnü nax chama rü wüxi i dorataxáxũ chixĩxũ rü chaugagu yixĩxũ

nax chixexũ cuxçax ínguxũ nax
ngẽmaãcü i cuma rü cugũ quixuxũçax
nax taxuxũma i chixexũ cuxũxũ? ⁹¿Ëxna
cugũ cucuaxgu rü chauxrũxũ
cuporaxũchi? ¿Rü ngẽma cuga rü
chaugarũxũ duruanexũrũxũ nixĩ?

.....

¹⁵¿Dücax, nangugũ i ngẽma naexũ i
taxũchixũ i ipoputámu i chama
changoxẽxũ ngẽma cuxũ
changoxẽxũrũxũ! Rü nüma rü maxẽ
nanangõx nhama wocagũrũxũ. ¹⁶¿Rü
dücax i ngẽma naxçaxwex rü nhuxãcü
naporaxũchi rü ngẽma namachi rü natai!
¹⁷Rü yima narexũ rü nhama wũxi ya
ocayiwariũxũ mea niwex. Rü yima
naparaarũ tarumagũ rü nipora. ¹⁸Rü yima
naxchínaxãgũ rü nhama
bróchemenaxãgũrũxũ rü
férumenaxãgũrũxũ nixĩgũ. ¹⁹Rü guxũma i
ngẽma naexũgũ i chaxũxũtanüwa rü
ngẽma ipoputámu nixĩ i yexeraãcü
duũxũgũ nüxũ muĩexũ. Rü chama i norũ
ũruũxicatama nixĩ i nüxũ
charũporamaexũ —nhanagũrũ ga Tupana.

.....

41 ¹Rü nüma ga Tupana rü
nhanagũrũ ta: —Ngẽma baréya
i taxũ i márwa ngẽxmaxũ ¿rü cuxçax rü
wũxi i poxwamaxã icuyayaxuxũ? ¿Rü
cuxũ natauxchaxũ nax wũxi i
naxĩnütamaxã cunawẽxarũ conũáxũ?

.....

⁵¿Rü cuxçax rü nhama wũxi i
werirũxũ tá ícuyapuxẽxũ? ¿Rü cuxçax
rü tá cuxũtũxũxũ cuxacũgũarũ
ĩnũcaruxũ?

.....

⁹Rü ngẽxguma texé nüxũ daumaregu i
ngẽma baréya, rü poraãcü tamuũ. ¹⁰Rü

ngẽxguma texé nachixewegu rü nüma
rü nidüra. Rü taxúema tapora nax
naxçax tixũamaxũ. ¹¹¿Rü yixema
naxçax ixũamáxe rü tamaxũxũ yixĩxũ?
Rü taxúema i nhama i naanewa tapora
nax naxçax tixũamaxũ —nhanagũrũ ga
Tupana.

.....

Yó rü Tupanaxũ nangãxũ

42 ¹Rü yexguma ga nüma ga Yó
rü Tupanaxũ nangãxũ, rü
nhanagũrũ: ²—Nüxũ chacuax nax
guxũxũma cucuáxũ rü nataxuma i
taxacü i cuxũ guxchaxũ nax cunaxũxũ.
³¿Rü texé chixĩ i chamax rü ngẽmacax
tama cuxũ chanayaxuxũ i ngẽma curũ
ucuxẽgũ? Rü ngẽmaãcü chanangoxẽxũ
nax taxuxũma chacuáxũ. Rü chama rü
nachiga chidexa i taxacü i ãũcũmaxũ i
tama nüxũ chacuáxũ i cuxicatama nüxũ
cucuáxũ. ⁴Cuma rü nhacurũgũ choxũ:
“¿Choxũ rüxĩnü rü cumaxã chidexachaũ!
¿Rü choxũ nangãxũ nax cuxna chacaxũ!”
nhacurũgũ choxũ. ⁵Noxri rü cuxũ
chaxĩnũchigaxũwaxica nixĩ i cuxũ
chacuáxũ, notürũ i nhuxmax rü daa
chaxetũmaxã cuxũ chadau. ⁶Rü
ngẽmacax i nhuxmax rü marũ nüxũ
charũxo ga yema noxri cumaxã nagu
charũxĩnũxũ. Rü ngẽmacax nua
waixũmütexewa rü tanimucatexewa
charũto —nhanagũrũ ga Yó.

Tupana rü wena Yóxũ narũngũxẽẽ

⁷Rü yexguma Yómaxã
yadexaxguwena ga Tupana rü nhuxũchi
Erifáxũ nhanagũrũ: —Yimá chorũ duũ
ya Yó rü aixcumaxũ nixu ga chauchiga.
Notürũ poraãcü cumaxã chanu rü

namaxã chanu i ngẽma cumüçügü yerü tama Yórüxü aixcumaxü pexu ga chauchiga. ⁸Rü êcü i nhuxmax rü 7 i woca i yatüxü peyauxgü rü 7 i carnérugü rü chorü duü ya Yóxütawa penagagü! ¡Rü yimápexewa perü maxüçax penadai rü ípeyagu i ngẽma naxünagü! Rü nüma ya yimá chorü duü ya Yó rü tá pexçax nayumüxẽ. Rü chama rü tá nüxü nüxü chaxínü i norü yumüxẽ rü taxuxütama chixexü pemaxã chaxü woo nax namexü nax pexü chapoxcuexü nagagu nax tama aixcumaxü pexuxü ga chauchiga yema chorü duü ga Yó aixcumaxü ixuxürüxü —nhanagürü ga Tupana. ⁹Rü nüma ga Erifá rü Biridá rü Chofá rü inaxĩächi rü nanaxügü ga yema Cori ya Tupana namaxã nüxü ixuxü. Rü nüma ga Cori ya Tupana rü nüxü naxínü rü nanayaxu ga yema Yó namaxã nüxü ixuxü norü yumüxẽwa. ¹⁰Rü yexguma Yó namüçügüçax yumüxẽguwena rü Tupana rü noxriarü yexera Yóxü narüngüxẽ. ¹¹Rü yexgumawena rü guxüma ga naeneegü rü naeyaxgü rü namüçügü rü guxüma ga yema duüxügü

ga üpaacü nüxü cuaxgüxü rü Yóxütagu nanaxiane. Rü nachüüwa rü namaxã nanaxügü ga wüxi ga taxü ga õna. Rü wüxigu nanataãxëgüxëxë nax tama nagu naxínüxü ga yema ngúxü rü guxchaxügü ga Tupana nüxü ingexëxü. Rü wüxichigü ga nüma ga yema namüçügü rü nüxna ngüxü nixächigü ga nhuxre ga diëru rü wüxi ga ãnera ga úirungüçax. ¹²Rü Tupana rü poraãcü noxriarü yexera Yóxü narüngüxẽ ga yexguma marü nayaxgu. Rü yexguma rü 14,000 wa nangu ga norü carnérugü, rü 6,000 wa ga norü camérugü, rü 1,000 chimüxüwa ga norü wocagü ga puracüruxü ixügüxü, rü 1,000 wa ga norü búru ga ingexü. ¹³Rü yexgumarüxü ta wenaxarü naxãxacü rü nüxü nayexma ga 14 ga nanegü rü tamaepüx ga naxacü.

.....

^{16,17}Rü yexgumawena ga Yó rü namaxü ga 140 ga taunecü rü nüxü nadau ga nataagü rü nataaxacügü. Rü yema nataaxacügüacügüxü rü ta nadau. Rü yemaacü marü nayaxüchiãcüma nayu.